

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (ötödik tanács)

2014. július 3.*

„Vám tartozás beszédése — A védelemhez való jog tiszteletben tartásának elve — A meghallgatáshoz való jog — A beszédésről szóló határozat címzettje, akit a vámhatóságok nem e határozat meghozatala előtt, hanem csak az ezt követő panasz eljárásban hallgattak meg — A védelemhez való jog megsértése — A védelemhez való jog megsértése jogkövetkezményeinek meghatározása”

A C-129/13. és C-130/13. sz. egyesített ügyekben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmek tárgyában, amelyeket a Hoge Raad der Nederlanden (Hollandia) a Bírósághoz 2013. március 18-án érkezett 2013. február 22-i határozataival terjesztett elő az előtte

a **Kamino International Logistics BV** (C-129/13),

a **Datema Hellmann Worldwide Logistics BV** (C-130/13)

és

a **Staatssecretaris van Financiën**

között folyamatban lévő eljárásban

A BÍRÓSÁG (ötödik tanács),

tagjai: T. von Danwitz tanácselnök, Juhász E., A. Rosas (előadó), D. Šváby és C. Vajda, bírák,

főtanácsnok: M. Wathelet,

hivatalvezető: M. Ferreira főtanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2014. január 15-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- a Kamino International Logistics BV és a Datema Hellmann Worldwide Logistics BV képviseletében B. Boersma és G. Koevoets adviseurs,
- a holland kormány képviseletében M. Bulterman és B. Koopman, valamint J. Langer, meghatalmazotti minőségben,
- a belga kormány képviseletében M. Jacobs és J.-C. Halleux, meghatalmazotti minőségben,

* Az eljárás nyelve: holland.

- a görög kormány képviselőjében D. Kalogiros és K. Paraskevopoulou, meghatalmazotti minőségben,
  - a spanyol kormány képviselőjében J. García-Valdecasas Dorrego, meghatalmazotti minőségben,
  - az Európai Bizottság képviselőjében F. Wilman és B.-R. Killmann, meghatalmazotti minőségben,
- a főtanácsnok indítványának a 2014. február 25-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,
meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek a 2000. november 16-i 2700/2000/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel (HL L 311., 17. o.; magyar nyelvű különkiadás 2. fejezet, 10. kötet, 239. o.) módosított, a Közösségi Vámkódex létrehozásáról szóló, 1992. október 12-i 2913/92/EGK tanácsi rendelet (HL L 302., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 2. fejezet, 4. kötet, 307. o.; a továbbiakban: Vámkódex) és az uniós jog szerinti védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének értelmezésére vonatkoznak.
- 2 E kérelmeket a Kamino International Logistics BV (a továbbiakban: Kamino), illetve a Datema Hellmann Worldwide Logistics BV (a továbbiakban: Datema) és a Staatssecretaris van Financiën között a védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének a Vámkódex keretében történő alkalmazásának tárgyában terjesztették elő.

Jogi háttér

Az uniós jog

- 3 A Vámkódex 6. cikke (3) bekezdésének szövege a következő:
„A vámhatóság által írásban hozott olyan határozatokban, amelyek elutasítják a kérelmet, vagy hátrányosak a címzettjeikre nézve, fel kell tüntetni azokat az indokokat, amelyeken alapulnak. A határozatokban utalni kell a 243. cikkben meghatározott jogorvoslati jogra.”
- 4 A Vámkódex vámtartozásról szóló VII. címe alá tartozik az e tartozás összegének beszedésére vonatkozó 3. fejezet. E 3. fejezetnek „A vámtartozás összegének könyvelése és közlése az adóssal” című 1. szakasza e kódex 217–221. cikkét tartalmazza.
- 5 A Vámkódex 219. cikkének (1) bekezdése kimondja:
„(1) A 218. cikkben a könyvelésbe vételre megállapított határidők meghosszabbíthatók:
a) a tagállamok közigazgatásának szervezetével kapcsolatos okok miatt, különösen ha a nyilvántartások központosítva vannak; vagy
b) ha különleges körülmények akadályozzák a vámhatóságot az említett határidők betartásában.
A meghosszabbított határidő nem haladhatja meg a 14 napot.”

6 A Vámkódex 220. cikke (1) bekezdésének megfelelően:

„(1) [h]a a vámtartozásból származó vámösszeget nem vették könyvelésbe a 218. és 219. cikknek megfelelően, vagy a jogszabály szerint fizetendő összegnél alacsonyabbat vettek könyvelésbe, a beszedendő vámösszeget vagy annak még fennmaradó részét attól a naptól számított két napon belül kell könyvelésbe venni, amikor a vámhatóság tudomást szerez a helyzetről, ki tudja számítani a jogszabály szerint fizetendő összeget, és meg tudja állapítani az adós személyét (utólagos könyvelésbe vétel). Ez a határidő a 219. cikknek megfelelően meghosszabbítható”.

7 A Vámkódex 221. cikke kimondja:

„(1) A könyvelésbe vételt követően a vámösszeget a megfelelő eljárások szerint közölni kell az adóssal.

[...]

(3) A vámtartozás keletkezésétől számított 3 év lejártá után az adóssal már nem lehet közölni a tartozás összegét. Ez a határidő a 243. cikk értelmében vett fellebbezés benyújtásának napjától kezdve a fellebbezési eljárás időtartamára felfüggesztésre kerül.

[...]”

8 A Vámkódex 243–245. cikke e kódex „Jogorvoslat” című VIII. címe alá tartozik. E kódex 243. cikke előírja:

„(1) Bármely személynek joga van jogorvoslati kérelmet benyújtani a vámhatóság által a vámjogszabályok alkalmazásával kapcsolatban hozott olyan határozatok ellen, amelyek őt közvetlenül és személyesen [helyesen: személyében] érintik.

[...]

A jogorvoslati kérelmet abban a tagállamban kell benyújtani, ahol a határozatot hozták vagy annak meghozatalát kérték.

(2) A jogorvoslati jog:

- a) első fokon a tagállamok által erre a célra kijelölt vámhatóság előtt;
- b) ezt követően valamely olyan független testület előtt gyakorolható, amely bíróság vagy ezzel egyenértékű szakosodott testület lehet, a tagállamokban hatályban lévő rendelkezéseknek megfelelően.”

9 A Vámkódex 244. cikke előírja:

„A jogorvoslati kérelem benyújtása nem jár a vitatott határozat végrehajtásának felfüggesztésével.

A vámhatóság azonban teljes egészében vagy részben felfüggeszti e határozat végrehajtását, ha alapos okkal feltételezheti, hogy a vitatott határozat nem áll összhangban a vámjogszabályokkal, vagy ha az érintett személynek helyrehozhatatlan kárt okozna.

Ha a vitatott határozat hatására behozatali vagy kiviteli vámot számítanak fel, a határozat végrehajtásának felfüggesztése biztosíték meglétéhez vagy letétbe helyezéséhez köthető. Nincs szükség azonban ilyen biztosítékra, ha ez a követelmény, az adós körülményei folytán, valószínűleg súlyos gazdasági vagy szociális nehézségeket okozna.”

10 A Vámkódex 245. cikke értelmében:

„A jogorvoslati eljárás végrehajtására szolgáló rendelkezéseket a tagállamok határozzák meg.”

A holland jog

11 Az államigazgatás általános szabályairól szóló törvény (Algemene Wet Bestuursrecht, a továbbiakban: Awb) 4:8. cikkének (1) bekezdése szerint az olyan határozat meghozatala előtt, amely várhatóan sérelmes lesz egy olyan érdekeltre nézve, aki e határozat elfogadását nem kérte, a közigazgatási szerv lehetővé teszi az érdekelt számára, hogy kifejtse álláspontját, amennyiben egyrészt az említett határozat az érintettel kapcsolatos tényekkel és érdekekkel összefüggő körülményeken alapul, másrészt pedig e körülményeket nem maga az érdekelt közölte.

12 Az Awb 4:12. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A közigazgatási szerv, ha pénzügyi kötelezettség vagy jog megállapítására irányuló határozatot hoz, eltekinthet a 4:7. és a 4:8. cikk rendelkezéseinek alkalmazásától, amennyiben:

- a) e határozattal szemben panasszal vagy közigazgatási jogi jogorvoslattal lehet élni, és
- b) a határozat hátrányos következményei a panasz vagy a jogorvoslat eredményeként teljes mértékben kiküszöbölhetők.”

13 Az Awb 6:22. cikke értelmében:

„Azt a határozatot, amellyel szemben panasszal vagy jogorvoslattal éltek, a panaszról vagy a jogorvoslatról döntő szerv valamely írott vagy íratlan jogi szabálynak vagy általános jogelvnek a megsértése ellenére helyben hagyhatja, amennyiben megállapítható, hogy a szabály vagy elv megsértése nem okozott sérelmet az érdekelteknek.”

14 Az Awb 7:2. cikke előírja:

„(1) A panasz elbírálását megelőzően a közigazgatási szerv lehetőséget biztosít az érintett számára a meghallgatásra.

(2) A közigazgatási szerv erről minden esetben tájékoztatja a panaszt benyújtó személyt, valamint azokat az érdekelteket, akik vagy amelyek a határozat előkészítése során ismertették álláspontjukat.”

15 A közigazgatási határozatokkal szemben ezt követően bírósági jogorvoslatnak lehet helye, a fellebbezés és a felülvizsgálat lehetősége mellett.

Az alapeljárások és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

16 Mindegyik alapeljárásban egy-egy vámügynök, azaz a C-129/13. sz. ügyben a Kamino, a C-130/13. sz. ügyben pedig a Datema, ugyanazon vállalkozás meghatalmazása alapján 2002-ben és 2003-ban „kerti pavilon / ünnepi sátor és oldalfalak” megjelölésű áruk szabad forgalomba bocsátása céljából vámáru-nyilakozatokat nyújtott be. A Kamino és a Datema ezen árukat a Kombinált Nomenklatúra 6601 10 00 vámtarifaszáma („kerti és hasonló napernyő”) alatt jelentette be, és az e vámtarifaszámnak megfelelő 4,7%-os mértékű vámokat fizette meg.

- 17 A holland vámhatóságok ellenőrzésének eredményeként az adóellenőr megállapította, hogy az említett besorolás helytelen, valamint, hogy az érintett árukat a Kombinált Nomenklatúra 6306 99 00 vámtarifaszám („sátrak és kempingcikkek”) alá kell besorolni, amelyre magasabb vámtarifa (12,2%) vonatkozik.
- 18 Következésképpen az adóellenőr a 2005. április 2-i és 28-i határozattal fizetési felszólítást küldött a Vámkódex 220. cikkének (1) bekezdése és 221. cikkének (1) bekezdése alapján a Kamino és a Datema által még meg nem fizetett vámok utólagos beszedése iránt.
- 19 Az alapügy felpereseinek nem volt lehetőségük arra, hogy a fizetési felszólítások kézbesítése előtt kifejtsek álláspontjukat.
- 20 Mindegyikük panaszt nyújtott be az adóellenőrhöz a rá vonatkozó felszólítással szemben, aki az előadott érvek vizsgálatát követően elutasított a panaszokat.
- 21 Az alapügy felperesei által az elutasító határozattal szemben benyújtott kereseteket a Rechtbank te Haarlem (haarlemi elsőfokú bíróság) megalapozatlannak nyilvánította. A fellebbezési eljárásban a Gerechtshof te Amsterdam (amszterdami fellebbviteli bíróság) helyben hagyta a Rechtbank te Haarlem ítéletét, amennyiben az arra kötelezte a az alapügy felpereseit, hogy teljesítsék a szóban forgó fizetési felszólításban foglalt kötelezettségeiket.
- 22 A Kamino és a Datema ezt követően felülvizsgálati kérelemmel fordult a Hoge Raad der Nederlandenhez.
- 23 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozataiban a Hoge Raad der Nederlanden emlékeztet arra, hogy a Gerechtshof te Amsterdam a fellebbezési eljárás során a Bíróság Sopropé-ítélete (C-349/07, EU:C:2008:746) alapján úgy ítélte meg, hogy az adóellenőr megsértette a védelemhez való jog tiszteletben tartásának elvét, mivel a szóban forgó fizetési felszólítás kibocsátása előtt nem adott lehetőséget a kötelezetteknek a vámok utólagos megállapításának alapjául szolgáló körülményekkel kapcsolatos észrevételeik megtételére.
- 24 A Hoge Raad der Nederlanden rámutat ugyanakkor arra, hogy sem a Vámkódex, sem az alkalmazandó nemzeti jog nem tartalmaz olyan eljárási rendelkezést, amely szerint a vámhatóságok a vámtartozásnak a Vámkódex 221. cikkének (1) bekezdése szerinti közlése előtt kötelesek lennének az érintett kötelezett számára lehetőséget adni a vámok utólagos megállapításának alapjául szolgáló körülményekkel kapcsolatos észrevételei megtételére.
- 25 E körülmények között a Hoge Raad der Nederlanden felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a C-129/13. és a C-130/13. sz. ügyben azonos megfogalmazással a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:
- „1) Közvetlenül alkalmazhatja-e a nemzeti bíróság a védelemhez való jog közigazgatási szervek általi tiszteletben tartásának uniós jogi elvét?
- 2) Az [első] kérdésre adandó igenlő válasz esetén:
- a) Úgy kell-e értelmezni a védelemhez való jog közigazgatási szervek általi tiszteletben tartásának uniós jogi elvét, hogy azt megsértik, ha nem hallgatták ugyan meg a tervezett határozat címzettjét, mielőtt a közigazgatási szerv marasztaló intézkedést hozott volna vele szemben, de a későbbi közigazgatási jogi (panasz) eljárásban, amely megelőzi a nemzeti bíróság előtti keresetindítást, utólag meghallgatási lehetőséget kapott?
- b) A nemzeti jog határozza-e meg a védelemhez való jog közigazgatási szervek általi tiszteletben tartása uniós jogi elvének megsértéséhez kapcsolódó jogkövetkezményeket?

- 3) A [második kérdés b) pontjára] adandó nemleges válasz esetén: milyen körülményeket vehet figyelembe a nemzeti bíróság a jogkövetkezmények meghatározása során, és figyelembe veheti-e különösen azt, hogy vélelmezhető-e, hogy az eljárás a védelemhez való jog közigazgatási szervek általi tiszteletben tartása uniós jogi elvének megsértése nélkül másként alakult volna?”
- 26 A Bíróság elnöke a 2013. április 24-i végzésével az írásbeli és a szóbeli szakasz lefolytatása, valamint az ítélethozatal céljából egyesítette a C-129/13. és C-130/13. sz. ügyeket.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdésről

- 27 Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a magánszemélyek közvetlenül hivatkozhatnak-e a nemzeti bíróságok előtt a Vámkódex keretében alkalmazandó, a védelemhez való jog elvének a közigazgatási szervek általi tiszteletben tartására, és az abból mindenki számára eredő azon jogra, hogy ismertethesse az álláspontját minden olyan határozat elfogadása előtt, amely az érdekeit hátrányosan érintheti.
- 28 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a védelemhez való jog tiszteletben tartása az uniós jog általános alapelveinek minősül, amely jognak a szerves részét képezi a meghallgatáshoz fűződő jog (Sopropé-ítélet, EU:C:2008:746, 33. és 36. pont; valamint M.-ügy, C-277/11. sz., EU:C:2012:744, 81. és 82. pont).
- 29 A bármely eljárásban történő meghallgatáshoz való jogot nemcsak az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. és 48. cikke írja elő, amely biztosítja a védelemhez való jognak és a méltányos eljáráshoz való jognak a valamennyi bírósági eljárás keretében történő tiszteletben tartását, hanem a Charta 41. cikke is, amely a megfelelő ügyintézéshez való jogot biztosítja. Az említett 41. cikk (2) bekezdése előírja, hogy a megfelelő ügyintézéshez való ezen jog magában foglalja többek közt mindenkinek a jogát arra, hogy az őt hátrányosan érintő egyedi intézkedések meghozatala előtt meghallgassák (M.-ítélet, EU:C:2012:744, 82. és 83. pont). Márpedig meg kell állapítani, hogy mivel az Európai Unió Alapjogi Chartája 2009. december 1-jén lépett hatályba, nem alkalmazható a 2005. április 2-i és 28-i fizetési felszólítás alapjául szolgáló eljárásokra (lásd analógia útján: Sabou-ítélet, C-276/12, EU:C:2013:678, 25. pont).
- 30 Ezen elv szerint, amelyet alkalmazni kell, mivel a közigazgatási szervek valamely személlyel szemben olyan aktus meghozatalát helyezik kilátásba, amely e személlyel szemben kifogásokat tartalmaz (Sopropé-ítélet, EU:C:2008:746, 36. pont), a határozatok címzettjei számára, amely határozatok e címzettek érdekeit érzékelhetően érintik, lehetővé kell tenni, hogy hasznosan kifejthessék álláspontjukat azon elemekkel kapcsolatban, amelyekre a közigazgatási szerv a határozatát alapozni kívánja (Sopropé-ítélet, EU:C:2008:746, 37. pont).
- 31 E kötelezettség akkor is a tagállamok közigazgatási szerveire hárul, amennyiben azok az uniós jog hatálya alá tartozó határozatokat fogadnak el, ha maga az alkalmazandó szabályozás nem ír elő kifejezetten ilyen alakszerűséget (lásd: Sopropé-ítélet, EU:C:2008:746, 38. pont; M.-ítélet , EU:C:2012:744, 86. pont, valamint G. és R. ítélet, C-383/13 PPU, EU:C:2013:533, 32. pont).
- 32 Az alapeljárásokban sem a Vámkódex, sem pedig az alkalmazandó nemzeti jogszabályok nem írnak elő a behozatali vámok utólagos beszedésére irányuló eljárás keretében a hatáskörrel rendelkező vámhatóság általi meghallgatáshoz fűződő jogot a fizetési felszólítások elküldése előtt. A vámok utólagos beszedésére irányuló eljárást és következésképpen az uniós jog hatálya alá tartozó határozatot illetően egyébiránt nem vitatott, hogy a védelemhez való jog tiszteletben tartásának elve alkalmazandó a tagállamokra is.

- 33 Végül a Sopropé-ügyben hozott ítélet (EU:C:2008:746) 44. pontjában – amelyben a Bíróság azt vizsgálta, hogy a nemzeti jogban az adóalanynak a beszédéről szóló határozat elfogadását megelőzően a meghallgatáshoz való jogának gyakorlására előírt nyolc–tizenöt napos határidő összeegyeztethető-e a védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének követelményeivel – a Bíróság megállapította, hogy ha valamely nemzeti szabályozás az érintettek észrevételeinek megtételére rendelkezésre álló határidőt állapít meg, a nemzeti bíróság feladata az ügy sajátos jellemzőinek kellő figyelembevételével mellett arról meggyőződni, hogy e határidő megfelel-e az érintett személy vagy vállalkozás sajátos helyzetének, és lehetővé tette-e ez utóbbi számára védelemhez való joga gyakorlását a hatékony érvényesülés elvének tiszteletben tartása mellett.
- 34 A fenti megfontolásokból kitűnik, hogy nemcsak a nemzeti közigazgatási szervek kötelesek az uniós jog hatálya alá tartozó határozatok elfogadásakor tiszteletben tartani a védelemhez való jogot, hanem az érdekelteknek is tudniuk kell annak tiszteletben tartására közvetlenül nemzeti bíróságaik előtt hivatkozni.
- 35 Azt kell ennél fogva válaszolni az első kérdésre, hogy a magánszemélyek közvetlenül hivatkozhatnak a nemzeti bíróságok előtt a Vámkódex keretében alkalmazandó védelemhez való jog elvének a közigazgatási szervek általi tiszteletben tartására és az abból mindenki számára eredő azon jogra, hogy ismertethesse az álláspontját minden olyan határozat elfogadása előtt, amely az érdekeit hátrányosan érintheti.

A második kérdés a) pontjáról

- 36 A második kérdésének a) pontjával a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a védelemhez való jog tiszteletben tartásának elvét, és különösen minden személy azon jogát, hogy ismertethesse az álláspontját minden egyedi, őt hátrányosan érintő határozat elfogadása előtt, úgy kell-e értelmezni, hogy a Vámkódex szerinti behozatali vámok utólagos beszédésére irányuló eljárás keretében elfogadott fizetési felszólítás címzettjének védelemhez való jogát megsértik, ha a határozat elfogadását megelőzően őt a közigazgatási szervek nem hallgatják ugyan meg, de a későbbi közigazgatási jogi panaszeljáráásban elő tudja adni álláspontját.
- 37 E kérdés megválaszolása érdekében először is emlékeztetni kell a védelemhez való jog tiszteletben tartásának elve által követett célra, különösen ami a meghallgatáshoz fűződő jogot illeti.
- 38 A Bíróság szerint annak a szabálynak, miszerint a kifogást tartalmazó határozat címzettjének olyan helyzetben kell lennie, hogy a határozat elfogadása előtt képes legyen észrevételeit megtenni, az a célja, hogy az illetékes hatóság megfelelően figyelembe vehesse a releváns adatok és tények összességét. Az érintett személy vagy vállalkozás hatékony védelmének biztosítása érdekében e szabálynak többek között az a célja, hogy kijavíthassanak valamilyen hibát, vagy személyes helyzetükre vonatkozó olyan tényekre hivatkozhatnak, amelyek a határozat elfogadása ellen szólnak, vagy az ellen, hogy a határozat ezt vagy azt tartalmazza (Sopropé-ítélet, EU:C:2008:746, 49. pont).
- 39 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a meghallgatáshoz való jog mindenki számára biztosítja azt a lehetőséget, hogy hasznos és hatékony módon ismertethesse az álláspontját minden közigazgatási eljárásban és minden olyan határozat elfogadása előtt, amely az érdekeit hátrányosan érintheti (lásd: M.-ítélet, EU:C:2012:744, 87. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Amint az a jelen ítélet 31. pontjában megállapításra került, a jog tiszteletben tartása akkor is kötelező, ha az alkalmazandó szabályozás nem ír elő kifejezetten ilyen alakszerűséget (lásd: G. és R. ítélet, EU:C:2013:533, 32. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 40 E tekintetben nem vitatott, hogy az alapügyekben a fizetési felszólítások címzettjeit nem hallgatták meg a rájuk nézve kifogást tartalmazó határozat elfogadását megelőzően.

- 41 E feltételek mellett meg kell állapítani, hogy a fizetési felszólításoknak a Vámkódex 220. cikkének (1) bekezdése, valamint a 221. cikkének (1) bekezdése és az alapügyben szerepelőhöz hasonló, a Vámkódex 243. cikkének végrehajtására irányuló nemzeti jogszabályok szerint alkalmazandó közigazgatási eljárások alapján történő elfogadása korlátozza a fizetési felszólítások címzettjeinek meghallgatáshoz fűződő jogát.
- 42 Azonban az állandó ítélkezési gyakorlatból az következik, hogy az alapvető jogok, így a védelemhez való jog tiszteletben tartása, nem tekinthetők abszolút jogosultságoknak, hanem korlátozhatók, feltéve hogy a korlátozás a kérdéses intézkedés által követett közérdekű célkitűzéseknek ténylegesen megfelel, és nem jelent a kitűzött célhoz képest aránytalan és megengedhetetlen beavatkozást, amely az így biztosított jogok lényegét sértené (G. és R. ítélet, EU:C:2013:533, 33. pont, valamint Texdata Software ítélet, C-418/11, EU:C:2013:588, 84. pont).
- 43 Meg kell vizsgálni, hogy az alapügyekben szereplő körülmények között a meghallgatáshoz fűződő jog alapügyben szóban forgó korlátozása igazolható-e az előző pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlattal.
- 44 A holland kormány úgy érvel, hogy ha a Bíróság akként ítéli meg, hogy a nemzeti hatóságoknak utólagos beszédés esetében főszabály szerint meg kell hallgatniuk az érdekelteket a fizetési felszólítások elküldését megelőzően, léteznek az e szabály alóli eltérést igazoló okok. Különösen az érdekelteknek a fizetési felszólítás elküldését megelőző meghallgatása nem összeegyeztethető a Vámkódex kötelező jellegű elszámolási és beszédési szabályaival. A Vámkódexben előírt határidők miatt fontos, hogy a vámhatóságok a vámtartozás megállapítását követően könyvelésbe tudják azt venni és a lehető leggyorsabban el tudják küldeni a fizetési felszólításokat. A követett közérdekű cél a közigazgatás egyszerűsítésére és az eljárás hatékony lefolytatására irányuló érdek. A fizetési felszólítások igen jelentős száma miatt az érdekeltek előzetes meghallgatása nem lenne hatékony.
- 45 Egyébiránt e kormány állítja, hogy a szóban forgó nemzeti közigazgatási eljárás valamennyi jellemzőjére tekintettel az előzetes meghallgatásnak a fizetési felszólítás elfogadásakor történő elmaradása nem sérti magát a védelemhez való jog lényegét, mivel a fizetési felszólítások címzettjeinek az Awb 7:2. cikk szerint egy későbbi eljárás, az említett felszólításokkal szemben benyújtott panasz során lehetőségük van arra, hogy kifejtsék álláspontjukat. Mivel ugyanazon joghatások érhetők el e panasszal, és mivel a kifogást tartalmazó elem átvihető, megmarad a védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének lényege, amely valamely bizonyos határozat kár nélküli vitatásának lehetősége.
- 46 Ezen összefüggésben figyelembe kell venni egyrészt a vámtartozásból származó vámok könyvelésbe vételére a Vámkódexben előírt határidőket, másrészt pedig az alapügyben szóban forgó közigazgatási eljárás jellemzőit.
- 47 Ami először is a Vámkódex 220. cikkének (1) bekezdésében előírt határidőt illeti, az említett kódex kimondja, hogy ha a vámtartozásból származó vámösszeget nem vették könyvelésbe e Vámkódex 218. és 219. cikkének megfelelően, vagy a jogszabály szerint fizetendő összegnél alacsonyabbat vettek könyvelésbe, a beszedendő vámösszeget vagy annak még fennmaradó részét attól a naptól számított két napon belül kell könyvelésbe venni, amikor a vámhatóság tudomást szerez e helyzetről, ki tudja számítani a jogszabály szerint fizetendő összeget, és meg tudja állapítani az adós személyét. E határidő ugyanezen kódex 219. cikke szerint meghatározott okok miatt meghosszabbítható, nem haladhatja meg azonban a 14 napot. A Vámkódex 221. cikke hozzáteszi, hogy a könyvelésbe vételt követően a vámösszeget közölni kell az adóssal.
- 48 A holland kormány szerint az ilyen kötelező kétnapos határidő nehezen tűnik összeegyeztethetőnek az arra irányuló kötelezettséggel, hogy a kötelezettet hallgassák meg a fizetési felszólítások elküldését megelőzően.

- 49 E tekintetben meg kell azonban állapítani, hogy a Bíróság már megítélte a C-546/03. sz., Bizottság kontra Spanyolország ügyben hozott ítéletben (EU:C:2006:132) és a C-423/08. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben hozott ítéletben (EU:C:2010:347) a Vámkódex 220. cikkének (1) bekezdésében előírt vámtartozásból eredő vámösszeg könyvelésbe vételére vonatkozó határidő tagállamok általi kötelező tiszteletben tartását kötelezettségszegés megállapítása iránti olyan ügyek keretében, amelyekben az ilyen határidőnek az Európai Közösség saját forrásainak rendelkezésre bocsátásában késedelmet okozó figyelmen kívül hagyásának igazolásához az érdekelt tagállamok a vámtartozás kötelezettjei védelemhez való joga tiszteletben tartásának kötelezettségére hivatkoztak.
- 50 A Bizottság kontra Spanyolország ítélet (EU:C:2006:132) 33. pontjában és a Bizottság kontra Olaszország ítélet (EU:C:2010:347) 45. pontjában a Bíróság ugyanis különbséget tett egyrészt a tagállamok és az Európai Unió közötti kapcsolatok, másrészt pedig a vámtartozás kötelezettje és a nemzeti vámhatóságok közötti kapcsolatok között, amelyek keretében tiszteletben kell tartani a védelemhez való jogot.
- 51 Így a Bíróság akként ítélte meg, hogy habár a kötelezett és a tagállam közötti kapcsolatokban különösen az utólagos beszedési eljárás során alkalmazandó a védelemhez való jog tiszteletben tartásának elve, ez az elv a tagállamok és az Unió közötti kapcsolatokban nem eredményezheti azt, hogy lehetővé teszi valamely tagállamnak, hogy figyelmen kívül hagyja az Unió saját forrásokra való jogosultságának az uniós szabályozásban előírt határidőben történő megállapítására vonatkozó kötelezettségét (Bizottság kontra Spanyolország ítélet, EU:C:2006:132, 33. pont, és Bizottság kontra Olaszország ítélet, EU:C:2010:347, 45. pont).
- 52 Egyébiránt pontosítani kell, amint azt az Európai Bizottság megállapította a tárgyaláson, hogy a Vámkódex 220. cikkének (1) bekezdésében a vámtartozásból eredő vámösszeg könyvelésbe vételére előírt kétnapos határidő ugyanezen kódex 219. cikke szerint meghosszabbítható. Az utóbbi rendelkezés (1) bekezdésének b) pontja szerint a könyvelésbe vételre megállapított határidő különösen meghosszabbítható – mindazonáltal nem haladhatja meg a tizennégy napot –, ha különleges körülmények akadályozzák a vámhatóságot az említett határidő betartásában.
- 53 Végül a Bíróság a Bizottság kontra Olaszország ítélet (EU:C:2010:347) 46. pontjában egyébiránt emlékeztetett arra, hogy a fizetendő vám számlára vezetése és közlése, valamint a saját források könyvelésbe vétele nem akadályozza meg az adósságot, hogy a Vámkódex 243. és azt követő cikkei alapján a rendelkezésére álló valamennyi évről hivatkozva vitassa a rá rótt kötelezettséget.
- 54 Ami másodszer azonos kérdést illeti, hogy tiszteletben tartották-e az alapeljárásban szereplő érdekelt védelemhez való jogát, jóllehet azok az álláspontjukat csak a panasz eljárás keretében adhatták elő, emlékeztetni kell arra, hogy az Unió általános érdeke és különösen saját bevételei minél rövidebb idő alatt történő beszedésének érdeke megköveteli, hogy az ellenőrzéseket haladéktalanul és hatékonyan lehessen elvégezni (Sopropé-ítélet, EU:C:2008:746, 41. pont).
- 55 Egyébiránt a Bíróság ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy a hátrányos határozattal szemben benyújtott fellebbezés keretében történő utólagos meghallgatás bizonyos körülmények között biztosíthatja meghallgatáshoz fűződő jog tiszteletben tartását (lásd analógia útján: Texdata Software ítélet, EU:C:2013:588, 85. pont).
- 56 A vámhatóságok határozatait illetően a Vámkódex 243. cikkének (1) bekezdése szerint bármely személynek joga van jogorvoslati kérelmet benyújtani a vámhatóság által a vámjogszabályok alkalmazásával kapcsolatban hozott olyan határozatok ellen, amelyek őt közvetlenül és személyében érintik. Mindazonáltal, amint azt a kérdést előterjesztő bíróság és a Bizottság hangsúlyozza, a Vámkódex 243. cikke szerint benyújtott fellebbezés e kódex 244. cikke első bekezdése szerint nem jár a vitatott határozat végrehajtásának felfüggesztésével. Mivel e fellebbezés nem felfüggesztő jellegű, nem akadályozza meg e határozat azonnali végrehajtását. Az említett Vámkódex 244. cikkének második bekezdése lehetővé teszi, hogy a vámhatóságok teljes egészében vagy részben

felfüggeszék az említett határozat végrehajtását, ha e hatóságok alapos okkal feltételezhetik, hogy a vitatott határozat nem áll összhangban a vámjogszabályokkal, vagy ha az érintett személynek helyrehozhatatlan kárt okozna. Egyébiránt a Vámkódex 244. cikkének harmadik bekezdése ebben az esetben biztosíték meglétét írja elő.

- 57 Amint az a Vámkódex 245. cikkéből kitűnik, a jogorvoslati eljárás végrehajtására szolgáló rendelkezéseket a tagállamok határozzák meg.
- 58 Ami az alapeljárársban szóban forgó közigazgatási eljárást illeti, azt az Awb szervezi. Főszabály szerint az Awb 4:8. cikkének megfelelően a közigazgatási szerveknek az olyan határozat meghozatala előtt, amely sérelmes lehet egy olyan érdekeltre nézve, aki e határozatot nem kérte, lehetővé kell tenniük az érdekelt számára, hogy kifejtse álláspontját a tervezett határozattal kapcsolatban.
- 59 Az Awb 4:12. cikke szerint ez az elv azonban nem alkalmazandó a pénzügyi jellegű határozatokra, amennyiben egyrészt a határozat ellen közigazgatási jogi jogorvoslatot lehet benyújtani, másrészt pedig, ha e határozat hátrányos következményei a panasz vagy a jogorvoslat eredményeként teljes mértékben kiküszöbölhetők.
- 60 Az alapügyekben e rendelkezés alkalmazásra került.
- 61 Ugyanis mielőtt benyújthatták a bírósági keresetet fellebbezés és felülvizsgálat lehetősége mellett, az érdekelteknek lehetőségük volt panasz benyújtására a határozatot hozó szervnél, és az Awb 7:2. cikke szerint e panasz keretében előadhatták álláspontjukat.
- 62 Kitűnik egyébiránt a holland kormány észrevételeiből, hogy e panasszal kapcsolatos döntés meghozatalának időpontjában releváns jogszabályi rendelkezések és tények alapján zajlik, így az eredeti határozat hátrányos következményei a panasz eljárás eredményeként kiküszöbölhetők. A jelen ügyben az alapügyben szereplőhöz hasonló fizetési felszólítások esetleges hátrányos következményei utólag kiküszöbölhetők, mivel a nemzeti szabályok alapján a fizetés panasz esetén elhalasztható, a fizetési felszólításról szóló határozat pedig felfüggeszhető a panasz (és a jogorvoslat) elbírálásáig.
- 63 Ugyanakkor a holland kormány a tárgyalás során jelezte, hogy a fizetési felszólításról szóló határozat felfüggesztése nem automatikus, hanem azt a panasz során vitatott fizetési felszólítás címzettjének kérnie kell. E kormány ezenkívül úgy érvel, hogy bár a felfüggesztést főszabály szerint engedélyezik, ezt az elvi engedélyezést csak egy miniszteri körlevél írja elő.
- 64 Így a panasz eljárás nem jár automatikusan a kifogást tartalmazó határozat felfüggesztésével, és nem zárja ki azonnal annak alkalmazhatóságát.
- 65 Márpedig a Texdata Software ítélet (EU:C:2013:588) 85. pontjából következik, hogy e jellemző döntő jelentőséggel bír a sérelmes határozatot megelőző meghallgatáshoz való jog korlátozásának esetleges igazolását célzó vizsgálat során.
- 66 Ezen ítéletben a Bíróság megállapította, hogy a kényszerítő bírság előzetes felszólítás nélküli és a bírság kiszabását megelőző meghallgatás lehetőségének hiányában való alkalmazása látszólag nem érintheti a szóban forgó alapvető jog lényeges tartalmát, mivel a kényszerítő bírságot kiszabó határozattal szemben benyújtott indokolással ellátott fellebbezés kizárja e határozat alkalmazhatóságát, és annak eredményeképpen peres eljárás indul, amelynek keretében a meghallgatáshoz való jog tiszteletben tartható (Texdata Software ítélet, EU:C:2013:588, 85. pont).

- 67 Mindazonáltal nem vonható le az előző pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatból, hogy a fizetési felszólítás elfogadását megelőző meghallgatás hiányában az e fizetési felszólítással szemben benyújtott panasz vagy közigazgatási jogi jogorvoslat szükségszerűen az említett fizetési felszólítás végrehajtásának felfüggesztésével jár annak érdekében, hogy tiszteletben tartsák e panasz vagy e jogorvoslat keretében a meghallgatáshoz fűződő jogot.
- 68 Az Uniónak a jelen ítélet 54. pontjában megállapított azon általános érdekére tekintettel, hogy minél rövidebb idő alatt beszedje a saját forrásait, a Vámkódex 244. cikkének második bekezdése előírja, hogy a fizetési felszólítással szemben benyújtott jogorvoslat csak akkor jár e felszólítás végrehajtásának felfüggesztésével, ha alapos okkal feltételezhető, hogy a vitatott határozat nem áll összhangban a vámjogszabályokkal, vagy ha az érintett személynek helyrehozhatatlan kárt okozna.
- 69 Emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az uniós jog olyan rendelkezéseit, mint például a Vámkódex, az alapvető jogok fényében kell értelmezni, amelyek az állandó ítélkezési gyakorlat szerint azon általános jogelvek szerves részét képezik, amelyek tiszteletben tartását a Bíróság biztosítja (lásd ebben az értelemben: Österreichischer Rundfunk és társai ítélet, C-465/00, C-138/01 és C-139/01, EU:C:2003:294, 68. pont, valamint Google Spain és Google ítélet, C-131/12, EU:C:2014:317, 68. pont).
- 70 E körülmények között a Vámkódex 244. cikkének második bekezdésében a végrehajtás felfüggesztéséhez előírt feltételeket végrehajtó nemzeti rendelkezéseknek előzetes meghallgatás hiányában biztosítania kellene, hogy e feltételeket – azaz azt, hogy feltételezhető, hogy a vitatott határozat nem áll összhangban a vámjogszabályokkal, vagy hogy az érintett személynek helyrehozhatatlan kárt okozna – ne megszorítóan alkalmazzák vagy értelmezzék.
- 71 Az alapügyekben a fizetési felszólítások végrehajtásának panasz esetében történő felfüggesztését miniszteri körlevél írja elő. A kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy az említett körlevél olyan jellegű legyen, hogy lehetővé tegye a fizetési felszólítások címzettjeinek, hogy előzetes meghallgatás hiányában kérjék a felszólítások végrehajtásának azok esetleges megváltoztatásáig történő felfüggesztését annak érdekében, hogy a végrehajtás ilyen felfüggesztése iránti jog hatékonyan érvényesüljön.
- 72 Mindenesetre a Vámkódex 244. cikkének második bekezdését végrehajtó nemzeti közigazgatási eljárás nem korlátozhatja az ilyen felfüggesztés biztosítását, amennyiben feltételezhető, hogy a vitatott határozat nem áll összhangban a vámjogszabályokkal, vagy ha az érintett személynek helyrehozhatatlan kárt okozna.
- 73 E körülmények között azt kell válaszolni a második kérdés a) pontjára, hogy a védelemhez való jog tiszteletben tartásának elvét, és különösen minden személy azon jogát, hogy ismertethesse az álláspontját minden egyedi, őt hátrányosan érintő határozat elfogadása előtt, úgy kell értelmezni, hogy a Vámkódex szerinti behozatali vámok utólagos beszedésére irányuló eljárás keretében elfogadott fizetési felszólítás címzettjének védelemhez való jogát megsértik, ha e határozat elfogadását megelőzően őt a közigazgatási szervek nem hallgatják ugyan meg, de a későbbi közigazgatási jogi panaszeljárással elő tudja adni álláspontját, ha a nemzeti szabályozás nem teszi lehetővé e felszólítások címzettjeinek, hogy előzetes meghallgatás hiányában kérjék a felszólítások végrehajtásának azok esetleges megváltoztatásáig történő felfüggesztését. Ez az eset áll fenn mindenesetre, ha a Vámkódex 244. cikkének második bekezdését végrehajtó nemzeti közigazgatási eljárás korlátozza az ilyen felfüggesztés biztosítását, amennyiben feltételezhető, hogy a vitatott határozat nem áll összhangban a vámjogszabályokkal, vagy ha az érintett személynek helyrehozhatatlan kárt okozna.

A második kérdés b) pontjáról és a harmadik kérdésről

- 74 Az együttesen vizsgálandó második kérdésének b) pontjával és harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a nemzeti jog határozza-e meg a védelemhez való jog közigazgatási szervek általi tiszteletben tartása elvének megsértéséhez kapcsolódó jogkövetkezményeket, és milyen körülményeket vehet figyelembe a nemzeti bíróság ennek vizsgálata során. Különösen arra vár választ, hogy a nemzeti bíróság figyelembe veheti-e azon feltételezést, amely szerint a határozathozatal eredménye azonos lett volna, ha tiszteletben tartották volna a meghallgatáshoz fűződő jogot.
- 75 E tekintetben először is emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság már megállapította, hogy amennyiben az uniós jog nem határozza meg sem azokat a feltételeket, amelyek mellett a védelemhez való jog tiszteletben tartását biztosítani kell, sem e jog megsértésének következményeit, e feltételek és következmények a nemzeti jog hatálya alá tartoznak, feltéve hogy az ebben az értelemben megállapított intézkedések azonosak azokkal, amelyek a magánszemélyekre vonatkoznak a hasonló belső jogi tényállások esetén (az egyenértékűség elve), és nem teszik gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve) (lásd: G. és R. ítélet, EU:C:2013:533, 35. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 76 E megoldást át kell ültetni a vámügyekre, mivel a Vámkódex 245. cikke kifejezetten utal a nemzeti jogra, kimondva, hogy „[a] jogorvoslati eljárás végrehajtására szolgáló rendelkezéseket a tagállamok határozzák meg”.
- 77 A tagállamok ugyan lehetővé tehetik, hogy a védelemhez való jogot a belső tényállásokra irányadókkal azonos módokon gyakorolják, a joggyakorlás e módjainak viszont meg kell felelniük az uniós jognak, továbbá különösen a Vámkódex hatékony érvényesülését nem kérdőjelezhetik meg (G. és R. ítélet, EU:C:2013:533, 36. pont).
- 78 Márpedig, amint azt a Bizottság jelezte, a nemzeti bíróságnak az uniós jog teljes érvényesülésének biztosítására irányuló kötelezettsége nem jár kötelezően azzal, hogy minden esetben hatályon kívül kell helyezni az amiatt vitatott határozatot, hogy az a védelemhez való jog, különösen pedig a meghallgatáshoz fűződő jog megsértésével került elfogadásra.
- 79 Ugyanis az uniós jog szerint a védelemhez való jog – különösen a meghallgatáshoz való jog – megsértése csak abban az esetben vonja maga után a szóban forgó közigazgatási eljárás végén hozott határozat megsemmisítését, ha e szabálytalanság hiányában az eljárás eltérő eredményre vezetett volna (lásd ebben az értelemben: Franciaország kontra Bizottság ítélet, C-301/87, EU:C:1990:67, 31. pont; Németország kontra Bizottság ítélet, C-288/96, EU:C:2000:537, 101. pont; Foshan Shunde Yongjian Housewares & Hardware kontra Tanács ítélet, C-141/08. P, EU:C:2009:598, 94. pont, Storck kontra OHIM ítélet, C-96/11. P, EU:C:2012:537, 80. pont, valamint G. és R. ítélet, EU:C:2013:533, 38. pont).
- 80 Következésképpen a védelemhez való jog megsértése csak akkor eredményezi a megtámadott határozat megsemmisítését, ha e szabálytalanság hiányában az eljárás eltérő eredményre vezethetett volna.
- 81 Meg kell állapítani, hogy az alapügyekben maguk a kötelezettek is elismerik, hogy a panasz eljárásnak nem lett volna más eredménye, ha a megtámadott határozatot megelőzően meghallgatják őket, mivel nem vitatják az adóhatóságok által elvégzett vámtarifa-besorolást.
- 82 Figyelemmel a fenti megfontolásokra, a második kérdés b) pontjára és a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy azok a feltételek, amelyek mellett a védelemhez való jog tiszteletben tartását biztosítani kell, valamint e jog megsértésének következményei a nemzeti jog hatálya alá tartoznak, feltéve hogy az ebben az értelemben megállapított intézkedések azonosak azokkal, amelyek a magánszemélyekre vonatkoznak a hasonló belső jogi tényállások esetén (az egyenértékűség elve), és nem teszik gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a

tényleges érvényesülés elve). A nemzeti bíróság, mivel feladata az uniós jog teljes érvényesülésének biztosítása, a védelemhez való jog, és különösen a meghallgatáshoz való jog megsértése következményeinek értékelése során figyelembe veheti azt a körülményt, hogy az ilyen jogsértés csak akkor vonja maga után a szóban forgó közigazgatási eljárás eredményeként hozott határozat megsemmisítését, ha e szabálytalanság hiányában ez az eljárás más eredményhez vezethetett volna.

A költségekről

- 83 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (ötödik tanács) a következőképpen határozott:

- 1) **A magánszemélyek közvetlenül hivatkozhatnak a nemzeti bíróságok előtt a 2000. november 16-i 2700/2000/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel módosított, a Közösségi Vámcodek létrehozásáról szóló, 1992. október 12-i 2913/92/EGK tanácsi rendelet keretében alkalmazandó védelemhez való jog elvének a közigazgatási szervek általi tiszteletben tartására és az abból mindenki számára eredő azon jogra, hogy ismertethesse az álláspontját minden olyan határozat elfogadása előtt, amely az érdekeit hátrányosan érintheti.**
- 2) **A védelemhez való jog tiszteletben tartásának elvét, és különösen minden személy azon jogát, hogy ismertethesse az álláspontját minden egyedi, őt hátrányosan érintő határozat elfogadása előtt, úgy kell értelmezni, hogy a 2700/2000 rendelettel módosított 2913/92 rendelet szerinti behozatali vámok utólagos beszedésére irányuló eljárás keretében elfogadott fizetési felszólítás címzettjének védelemhez való jogát megsértik, ha e határozat elfogadását megelőzően őt a közigazgatási szervek nem hallgatják ugyan meg, de a későbbi közigazgatási jogi panasz eljárásban elő tudja adni álláspontját, ha a nemzeti szabályozás nem teszi lehetővé e felszólítások címzettjeinek, hogy előzetes meghallgatás hiányában kérjék a felszólítások végrehajtásának azok esetleges megváltoztatásáig történő felfüggesztését. Ez az eset áll fenn mindenestre, ha a 2700/2000 rendelettel módosított 2913/92 rendelet 244. cikkének második bekezdését végrehajtó nemzeti közigazgatási eljárás korlátozza az ilyen felfüggesztés biztosítását, amennyiben feltételezhető, hogy a vitatott határozat nem áll összhangban a vámjogszabályokkal, vagy ha az érintett személynek helyrehozhatatlan kárt okozna.**
- 3) **Azok a feltételek, amelyek mellett a védelemhez való jog tiszteletben tartását biztosítani kell, valamint e jog megsértésének következményei a nemzeti jog hatálya alá tartoznak, feltéve hogy az ebben az értelemben megállapított intézkedések azonosak azokkal, amelyek a magánszemélyekre vonatkoznak a hasonló belső jogi tényállások esetén (az egyenértékűség elve), és nem teszik gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve).**

A nemzeti bíróság, mivel feladata az uniós jog teljes érvényesülésének biztosítása, a védelemhez való jog, és különösen a meghallgatáshoz való jog megsértése következményeinek értékelése során figyelembe veheti azt a körülményt, hogy az ilyen jogsértés csak akkor vonja maga után a szóban forgó közigazgatási eljárás eredményeként hozott határozat megsemmisítését, ha e szabálytalanság hiányában ez az eljárás más eredményhez vezethetett volna.

Aláírások